

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 338.242.2:[65.012.122:338.43]

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ
НАДКОМПЛЕКТНИХ ВИТРАТ НА ЗРОСТАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇTHE PRINCIPLES OF INTEGRATED ECONOMIC DIAGNOSTICS
SUPPLEMENTAL COSTS FOR AN INCREASE PRODUCTION QUALITY

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

У науковій статті сформовані ознаки методологічно-інформаційного інструментарію діагностики додаткових витрат на підвищення якості продукції. Обґрунтовано, діагностика витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції, повинна стати частиною робіт, що проводяться при обґрунтуванні надбавки до оптової ціни готової продукції за покращення показників її якості, які перевищують показники, заявлені стандартами та технічними умовами. Доведено, така діагностика дозволяє виявляти, виключати витрати, що виникають під впливом суб'єктивних факторів, ближче підійти до величини потрібних витрат, які виступають підґрунтям для ціноутворення, повністю відповідає вимогам сучасних трансформаційних процесів в економічній системі країни, що однозначно підтверджують, ціни повинні забезпечувати компенсацію витрат виробництва і прибуток кожному конкурентоспроможному підприємству на ринку. Серед розвідок відрізняється питання проведення діагностики разових витрат на впровадження заходів із підвищення якості продукції.

В даній науковій статті сформовані ознаки методологічно-інформаційного інструментарію діагностики додаткових витрат на підвищення якості продукції. Обґрунтовано, діагностика витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції, повинна стати частиною робіт, що проводяться при обґрунтуванні надбавки до оптової ціни готової продукції за покращення показників її якості, які перевищують показники, заявлені стандартами та технічними умовами. Доведено, така діагностика дозволяє виявляти, виключати витрати, що виникають під впливом суб'єктивних факторів, ближче підійти до величини потрібних витрат, які виступають підґрунтям для ціноутворення, повністю відповідає вимогам сучасних трансформаційних процесів в економічній системі країни, що однозначно підтверджують, ціни повинні забезпечувати компенсацію витрат виробництва і прибуток кожному конкурентоспроможному підприємству на ринку. Серед розвідок відрізняється питання проведення діагностики разових витрат на впровадження заходів із підвищення якості продукції.

This article formed the scientific signs methodological and information tool diagnostics additional costs to improve the quality of products. Substantiated diagnosis of the costs associated with an increase in product quality, should be part of the work conducted in justifying allowances to the wholesale price of finished products for the improvement of its quality indicators, which are higher than those declared standards and specifications. It proved such a function diagnostics allows to detect, exclude expenses incurred under the influence of subjective factors, to get closer to the value of the necessary expenses, which are the basis for pricing, fully complies with the requirements of modern transformation processes in the economy, which clearly confirm prices should provide compensation for the costs of production and profits every competitive company in the market. Among the studies, the issue is different diagnosis disposable costs for the implementation measures to increase quality of products.

Ключові слова: додатковий обсяг витрат, інтегрована економічна діагностика, особливість, підвищення якості готової продукції її підсистема

Ключевые слова: диагностика, дополнительные расходы, особенность, повышение качественных характеристик готовой продукции, функция, цель

Keywords: the integrated economic diagnosis of, additional expenses, feature, increasing of qualitative characteristics of the finished products, function, purpose

ВСТУП

В нових умовах планування і економічного стимулювання якості готової продукції щільно пов'язана із головними показниками та критеріями оцінки господарської діяльності підприємства: реалізація, прибуток і рентабельність. Для правильної оцінки діяльності підприємства необхідним виступає співставлення отриманого економічного ефекту від підвищення якості готової продукції з витратами матеріальних, трудових й грошових ресурсів на ці цілі. Такий підхід до оцінки господарської діяльності

промислового підприємства та виробничого об'єднання виступає передумовою визначення ефективності. Економічна ефективність підвищення якості готової продукції знаходиться, як правило, в безпосередній залежності від величини додаткових витрат на підвищення якості готової продукції. Це значить, що в ряді випадків при інших рівних умовах, чим менша величина додаткових витрат, тим більший економічний ефект від підвищення якості продукції і, навпаки, чим більші витрати на підвищення якості продукції, тим менший економічний ефект. У зв'язку із цим при діагностиці діяльності підприємств з

підвищення якості продукції важливе місце повинне бути відведено діагностиці додаткових витрат, пов'язаних із підвищенням якості. При цьому потрібно наголосити на тому, що вибір загального методологічно-інформаційного інструментарію діагностики додаткових витрат на підвищення якості продукції який дозволив би робити судження про ефективність господарської діяльності і дослідження ринку збуту, являє в цей час одну з найбільш складних, дискусійних проблем тощо. В результаті проведеного дослідження поглядів та думок провідних вітчизняних і іноземних вчених-економістів з означеної проблематики, серед яких потрібно відзначити роботи [1-11] та інших, показує, що існуючий на цей час системно-логічний інструментарій функції управління – інтегрованої економічної діагностики, недостатньо використовується службами дослідження ринку підприємств для оцінки конкурентоспроможності готової продукції й економічної ефективності ринків збуту суб'єктів господарювання.

МЕТА РОБОТИ полягає у формуванні ознак методологічно-інформаційного інструментарію підсистеми діагностики додаткових витрат на підвищення якості продукції ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод і положення теорії діагностики та якості продукції. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні методик діагностики та якості готової продукції); *економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний* (при аналізі і оцінці стану діагностики, якості продукції); *групування* (із метою приведення принципів діагностики додаткових витрат на підвищення якості продукції); *метод економіко-математичного моделювання* (при розгляді математичних моделей діагностики додаткових витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції).

РЕЗУЛЬТАТИ

Початковими інформаційними матеріалами для діагностики цих витрат слугують планові, обліково-економічні та звітні джерела. При діагностиці необхідно використовувати метод порівняння фактичного рівня витрат із плановим, визначити відхилення від плану, виявляти й вивчати їх причини, ін.

Діагностика витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції, включає: загальну оцінку виконання плану за кількістю заходів і освоєнням коштів на підвищення якості готової продукції; виконання планових заходів, спрямованих як на досягнення продукцією рівня якості, який відповідає вимогам стандартів та технічних умов, так і на перевищення їх; виконання плану заходів та освоєння коштів за окремими джерелами фінансування; виконання плану витрат за кожним заходом за статтями витрат; виконання плану заходів окремими внутрішніми структурними підрозділами підприєм-

ства за статтями витрат; виконання плану витрат за окремими видами продукції; розрахунок економічної ефективності підвищення якості продукції; діагностика витрат на одиницю корисності продукції; проведення порівняльної діагностики витрат на покращення якості готової продукції між конкуруючими підприємствами; використання результатів діагностики витрат для обґрунтування надбавок до оптових цін на продукцію підвищеної якості.

Діагностику витрат потрібно починати із загальної оцінки виконання плану за кількістю заходів і освоєння коштів, які заплановані на ці цілі. На цьому етапі робиться порівняння кількості фактично виконаних заходів та загальної суми фактичних витрат на їх виконання з кількістю заходів і сумою витрат, які передбачені планом. Критерієм загальної оцінки діяльності підприємств в цій області повинна бути відсутність перевитрачання коштів, призначених на покращення якості продукції, при обов'язковому виконанні плану за кількістю заходів та за умови досягнення готовою продукцією, яка виготовляється запланованих якісних характеристик. Це обумовлено тією теоретико-методологічною передумовою, що величина витрат на підвищення якості готової продукції знаходиться у щільній залежності від кількості заходів, які впроваджуються і ступеня зміни якісних характеристик продукції.

Основними джерелами для загальної оцінки повинні слугувати дані, які утримуються в: таблиці форми 06-ТП «План удосконалення та покращення якості продукції», картці обліку витрат за заходами і акті впровадження заходів. За сумою витрат та кількістю заходів, спрямованих на підвищення якості продукції, розраховується відсоток виконання плану і визначається абсолютне відхилення від нього. Оцінка досягнення готовою продукцією, що випускається запланованих показників параметрів якості робиться за кожним заходом окремо на основі висновку комісії в актах впровадження заходів й ін.

Велике значення при діагностиці витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції, має проведення окремої діагностики виконання плану за заходами та витратами, спрямованими на досягнення готовою продукцією, що випускається рівня якості, який відповідає вимогам, які висуваються стандартами і технічними умовами, а також за заходами та витратами, які спрямовані на досягнення рівня якості товарів-виробів, який перевищує вимоги, які висуваються стандартами і технічними умовами. Потреба такого поділу обумовлюється ще й тим, що у першому випадку матеріальна зацікавленість підприємства й виробничого об'єднання відсутня.

Джерелами даних для діагностики при цьому можуть слугувати: технічний промисловий фінансовий план підприємства (форма 05-ТП); картки обліку витрат за заходами; акти виконання робіт й впровадження заходів; матеріали перевірок якості готової продукції на підприємствах, які проводяться інспекціями із якості; комісіями Комітету стандартів та багато ін.

Важливе місце при діагностиці витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції, займає діагностика

витрат за джерелами їх фінансування. При цій діагностиці необхідно виявляти виконання плану за заходами із освоєння витрат за окремими джерелами. Особлива увага повинна приділятися виконанню плану заходів, витрати за якими включаються до собівартості готової продукції. Це пояснюється тим, що часто-густо підприємства з метою економії собівартості готової продукції, що виготовляється, збільшення прибутку і рентабельності не виконують план за заходами й заморожують кошти на покращення якості, які включаються до собівартості продукції та ін.

Важливу роль при діагностиці витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції, повинна відігравати діагностика цих витрат за окремими статтями. Її завданням виступає виявлення можливостей зменшення величини витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції. У цьому зв'язку потрібно наступним чином досліджувати витрати, пов'язані із підвищенням якості продукції. Спочатку за кожним заходом за окремими статтями витрат потрібно порівняти фактичні витрати із плановими і визначити абсолютні суми відхилень. Далі встановлюють причини цих відхилень, якими можуть бути: зміна обсягу робіт за кожним заходом, зміна норм витрат матеріальних, трудових й грошових ресурсів. При цьому повинні ретельно вивчатися фактори (чинники) впливу, які обумовили зміну обсягу робіт та норм витрат.

Діагностику витрат на підвищення якості продукції за статтями витрат доцільно проводити не тільки після впровадження заходів, але й на протязі усього періоду проведення робіт, тобто щоквартально, щомісячно, а у потрібних випадках і в більш короткі проміжки часу (декаду, п'ятиденку) і ін.

При діагностиці витрат за окремими статтями поряд із визначенням величини абсолютних відхилень за окремими статтями та причин, які їх обумовили, потрібно звертати особливу увагу на встановлення величини відхилень, їх причин за місцем здійснення витрат - цехам, ділянкам, службам.

Потреба у цій діагностиці впливає із вимог ринку і пов'язаного з ними контролю за витратами, який проводиться безпосередньо в цехах, дільницях, на робочих місцях. При цьому підсистема діагностики витрат за внутрішніми структурними підрозділами підприємства повинна забезпечувати не тільки виявлення причин відхилень, але й осіб, в результаті роботи яких виникли ці відхилення. Діагностику витрат, пов'язаних із підвищенням якості готової продукції за внутрішніми структурними підрозділами підприємства, потрібно проводити одночасно із діагностикою витрат на виробництво продукції тощо.

Джерелами інформації, потрібної для діагностики витрат на покращення якості продукції за статтями та місцями їх здійснення, виступають кошториси витрат на підвищення якості продукції, картки обліку витрат за заходами, відомості – форми № 12 і інші матеріали. На підприємствах, які застосовують нормативний метод бухгалтерського обліку, джерелами показників, потрібних для діагностики, можуть слугувати:

повідомлення про зміну норм, аркуші відхилень за витратами сировини та матеріалів, за заробітною платою й інше.

Велика увага повинна приділятися діагностиці витрат на підвищення якості за видами продукції. Значення цієї діагностики визначається тим, що величина додаткових витрат на одиницю продукції є одним із показників, які приймаються до уваги при оцінці ефективності підвищення її якості. У цьому випадку завданням діагностики повинне бути дослідження можливостей зменшення додаткових витрат із покращення якості на одиницю продукції, ін.

При діагностиці витрат за видами готової продукції (виробів) потрібно порівнювати фактичну величину витрат на одиницю готової продукції із величиною, передбаченою планом, визначити абсолютну величину відхилень.

При цьому знаходять використання наступні джерела: кошториси витрат на підвищення якості продукції (виробів), картки обліку витрат за заходами, а також спеціально складені розрахунки фактичних витрат на підвищення якості одиниці готової продукції. Діагностика додаткових витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції, повинна проводитися у щільному зв'язку із розрахунком економічної ефективності покращення якості готової продукції. Взаємозв'язок додаткових витрат на підвищення якості продукції і величини економічного ефекту (рентабельності) від підвищення якісних характеристик (параметрів) продукції проявляється у наступному розрахуванні, формула (1):

$$EE_{\text{вир}} = Ц_{\text{вир}} - Д_{\text{вир}}, \quad (1)$$

де $EE_{\text{вир}}$ - ефект від підвищення якості одиниці продукції у підприємства-виробника (за планом та фактично); $Ц_{\text{вир}}$ - збільшення ціни продажу одиниці продукції у зв'язку із покращенням її якості у підприємства-виробника (за планом й фактично); $Д_{\text{вир}}$ - додаткові витрати, пов'язані із підвищенням якості одиниці продукції у підприємства-виробника (за планом, фактично) ін.

У зв'язку із цим коефіцієнт економічної ефективності (рентабельності) зроблених витрат η розраховують за наступною принциповою формулою(2):

$$\eta = \frac{Ц_{\text{вир}}}{Д_{\text{вир}}}. \quad (2)$$

Із наведених вище формул видно, що при інших рівних умовах величина економічного ефекту буде збільшуватися на суму понадпланового зменшення витрат у виробника і зменшуватися на суму їх надпланового зростання і інше.

Наступним етапом виступає діагностика витрат на підвищення якості в розрахунок на одиницю корисності готової продукції. Показник зміни вартості одиниці корисності поряд із розрахунком економічної ефективності також показує

ефективність підвищення якісних характеристик (параметрів) продукції. Означений показник розраховують наступним чином, формула (3):

$$u = e_1 - e_2, \quad (3)$$

де u - зміна величини вартості одиниці корисності готової продукції; e_1 - величина вартості одиниці корисності продукції до покращення її якості; e_2 - величина вартості одиниці корисності продукції після покращення її якості.

У свою чергу, вище згадані показники e_1 та e_2 можливо представити у вигляді наступних цілеспрямованих алгоритмів, формули (4) й (5) відповідно:

$$e_1 = \frac{C_1}{K_1}, \quad (4)$$

$$e_2 = \frac{C_2}{K_2}, \quad (5)$$

де C_1, C_2 - вартість одиниці виробу, відповідно до й після покращення його якості; K_1, K_2 - кількісна характеристика n -го параметру якості виробу відповідно до і після проведення робіт з удосконалення характеристик якості.

У тих випадках, коли впровадження заходів із покращення якості готової продукції спричиняє виникнення одночасної зміни не одного, а декількох параметрів (характеристик) якості, для визначення величини вартості одиниці корисності готової продукції (виробів) доцільно використовувати коефіцієнти значущості окремих характеристик, які дозволяють призвести усі технічні параметри якості, що поступово змінюються до одного визначеного значення.

На практиці досить часто мають місце випадки, коли на певному ряді підприємств виробляється однакова готова продукція. У зв'язку з цим й роботи із покращення якості продукції можуть паралельно здійснюватися на декількох підприємствах. Тому, на таких підприємствах доцільно проводити порівняльну діагностику витрат, пов'язаних із підвищенням якості продукції. Така діагностика необхідна для більш глибокої оцінки діяльності підприємств та дослідження можливостей зменшення витрат на покращення якості готової продукції. При цьому необхідно порівнювати такі показники й критерії, як: додаткові витрати на одиницю готової продукції, економічна ефективність (рентабельність), величина вартості одиниці корисності готової продукції і ін.

В подальшому діагностика повинна бути поглиблена. Так, потрібно робити порівняння витрат: на проведення дослідних робіт, на розробку технічної та технологічної документації, на виготовлення спеціального оснащення, інструменту і інше. Причини, які спричинили виникнення різниці в характері, обсязі та вартості робіт із удосконалення якості готової продукції на різних підприємствах (об'єднаннях), потрібно ретельно вивчати. Потрібно

впроваджувати сучасний провідний досвід інших підприємств і виробничих об'єднань щодо робіт із підвищення якісних характеристик готової продукції.

ВИСНОВКИ

Діагностика витрат на підвищення якості, повинна стати складовою частиною робіт, що проводяться при обґрунтуванні надбавки до оптової ціни за покращення показників її якості, які перевищують показники, заявлені стандартами та технічними умовами. Така діагностика дозволяє виявляти й виключати витрати, що виникають під впливом суб'єктивних факторів, ближче підійти до величини потрібних витрат, які виступають підґрунтям для ціноутворення, і повністю відповідає вимогам сучасних процесів в економіці країни, що підтверджують, які саме ціни забезпечують компенсацію витрат виробництва та прибуток. Серед розвідок відрізняється питання проведення діагностики разових витрат на впровадження заходів із підвищення якості, ін.

Список використаних джерел

1. Беляєва, С. В. Конкурентоспроможність фірми та вплив на неї операційної стратегії / С.В. Беляєва // Держава та регіони.-2010.-№1.-С.28-31.
2. Васина, А.А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А.А. Васина. - М.: Питер [и др.], 2004.-446.[1]: ил., табл.; 2см.; ISBN 5-94723-963-9 (в пер.).
3. Гагарский, Владислав. Хватит платить за всё! Снижение издержек в компании [Текст] / Владислав Гагарский. - Санкт-Петербург [и др.]: Питер, 2012. - 286с.: ил., таблиц.; 21см. - (Бизнес-рецепты); ISBN 978-5-459-01158-6.
4. Железняков, Вячеслав. Проблемы повышения конкурентоспособности и эффективности предприятия / В. Железняков.- М.: Лабор. книги, 2010.- 74с.
5. Загорная, Юлия. Реорганизация производственных ресурсов предприятия / Юлия Загорная. - Москва: Лаборатория книги, 2010. - 136с.: ил.
6. Иванов, Л.Н. Анализ стратегических решений (эвристика) [Текст] / Л. Н. Иванов.- М.: РИОР, 2010.-176с.: ил., табл.; 21см.; ISBN 978-5-369-00619-1.
7. Різніченко, Л. В. Розробка стратегії підвищення якості продукції як гаранту зростання конкурентоспроможності підприємства / Л.В. Різніченко // Віс. Хмельн. нац. ун-у. Серія: Економічні науки.- 2010. - №1, Т.2. - С.178-184.
8. Сапрыкин, Д.Н. Как поделить бизнес, расходясь с партнером: Реструктуризация предприятия / Д.Н. Сапрыкин.- М.: Лаб. книги, 2010.- 108с.
9. Тарнавська, Н.П. Побудова концепції управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку / Н.П. Тарнавська // Економіст.- 2010. - №9. - С.30-41.
10. Филимоненко, И. В. Управление локальными рынками региона как факторами экономического роста [Текст]: монография / И. В. Филимоненко. – Красноярск: СФУ, 2013. – 457 с.: ил., таблиц.; 21 см.; ISBN 978-5-7638-2911-2.
11. Armstrong, G. Principles of marketing / P. Kotler, G. Armstrong. – 4. ed. – Englewood Cliffs (N.J.): Prentice Hall, Cop. 1989. – XXIV, 661 с.: ил., к.; 27 см.